

Bakom teaterladan i Hedemora

Jan E. Johansson, Vikmanshyttan

Hedemora gamla teater är landets äldsta teaterbyggnad i sitt slag. Den uppfördes på 1820-talet av en grosshandlare i staden, som här bokstavligen förenade bröd och skådespel. Byggnadens botten- och mellanvåning inreddes nämligen till spannmålsmagasin, medan vinden blev teater. Här spelades teater av mycket växlande kvalitet från 1829 till 1888, då Frälsningsarmén övertog lokalen. Efter 1910 var teatersalongen under många år degraderad till magasinslokal. Inför Hedemora stads 500-årsjubileum 1946 restaurerades ladan under ledning av Drottningholmsteaterns intendent och teatern återinvigdes av kronprinsparet. Resultatet blev en återuppstånden teater präglad av det tidiga 1800-talets charm.

Idag är teatern byggnadsminnesförklarad och här uppförs sommartid olika stycken lämpade för den speciella miljön, som Holberg, Blanche och liknande. Salongen rymmer 200 åskådare. Ett teatermuseum har även invigts i bottenplanet. Teaterladan förvaltas idag av *Föreningen Hedemora Gamla Theater*, med stöd av Hedemora kommuns kulturnämnd.

Trädgården

Hösten 1996 utfördes vissa reparationer på teaterladan. På baksidan av byggnaden finns en liten trädgård, inhägnad av ett högt plank som skyddar från insyn. Teaterföreningen tyckte att det vore trevligt att iordningställa trädgården, så den kunde användas för uteservering i samband med föreställningar vackra dagar. Planket var – om än figursågat – fult och anskrämligt och trädgården var helt igenväxt och oanvänd sedan länge. Undertecknad och Marie-Louise Pettersson från Hedemora blev vidtalade om att utföra arbetet.

För en botaniskt intresserad var det självklart att först göra en snabbinventering av vad som kunde växa i en så gammal trädgård. Den helt dominerande växten var den giftiga vallmoväxten *skelört*, som växte som en nästan heltäckande matta i hela trädgården. Men i ett stråk tvärs över fanns ett tätt bestånd av en växt som på avstånd kunde tas för en syska eller något liknande. Det var definitivt en kransblommig växt, så mycket var säkert. Vid närmare undersökning visade det sig vara **hjärtstilla**, *Leonurus cardiaca*.

Hjärtstillan

Från medeltiden och framåt var hjärtstillan vanlig i städer och byar, men i och med upphörd medicinsk användning har den minskat kraftigt i Dalarna under det senaste seklet. I Hedemora var den vanligt förekommande kring sekelskiftet; år 1882 uppgavs arten för "Staden" av apotekare Conrad Indebetou. Den trivdes på bakgårdar, soptippar, gödselhögar och i liknande miljöer som helt har försvunnit från den moderna stadsmiljön. Mellan 1945 och 1988 gjordes inga nyfynd av hjärtstillan i Dalarna och när detta fynd gjordes var det den femte aktuella växtplatsen i landskapet. Flera försök har gjorts att återfinna växten inom Hedemoras hank och stör utan att det har lyckats, men i teaterladans trädgård, som stått i stort sett orörd, har den alltså klarat sig alla dessa år.

Trädgården har nu fått kullersten och det gamla planket är ersatt av en kopia av det ursprungliga, så som det ser ut på gamla foton. Lite stolar och bord, så har teaterladan fått ett fint uterum.

Och hjärtstillan har fått en fortsatt fristad i teaterladans trädgård. Beståndet av växten var stort, kanske det största som påträffats i Dalarna under modern tid; jag räknade till ett femtiotal exemplar. Vi får hoppas att den kommer att trivas även i fortsättningen, trots att vi blev tvungna att flytta på den under grävningsarbetet. Det är något att visa upp, inte bara för botaniskt intresserade, utan hjärtstillan representerar också en kulturell kontinuitet. Vem vet, kanske det var munkar som hade den med sig till Hedemoratrakten redan på medeltiden. Den representerar i alla fall ett samhälle och en tid som sedan länge har flytt.

